

Novozákonní christologie¹

Do tohoto tématu patří některé prvky, o nichž bylo pojednáno výše, a to v rámci novozákonní trinitologie. Jedná se o Ježíšovo vědomí ohledně jeho statusu Božího Syna a o christologických titulech, o nichž víme, že mají starozákonní základ. Ten se významově proměňuje ve vztahu k Ježíšově zcela originální osobnosti, projevující se v daném příběhu. Nyní k tomu dalšímu.

Nový zákon neobsahuje jedinou christologii, nýbrž pestrou škálu christologií. Jiná je pavlovská, jiná je janovská, jinou christologii představuje každý synoptický evangelista. Shoda je v tom, že jedině Ježíš je vnímán jako Mesiáš, Boží Syn, Pán, Spasitel... Tyto pohledy na nevýslovné tajemství jsou vedeny z různých zorných úhlů. Je-li Ježíš jedním z Trojice, pak musí být jeho tajemství stejně nevýslovné, jako je tajemství Trojjediného. Má-li se ale toto tajemství hlásat a má-li se zabránit záměně skutečného Ježíše Krista za určitou interpretaci jeho mystéria, nabízí se model plurality pohledů, které se vzájemně doplňují, korigují a svým způsobem relativizují. Právě tímto způsobem jsme chráněni před ideologizací Ježíšova mystéria. V dané souvislosti je třeba důrazně podtrhnout, že Nový zákon je sice jedinečným přístupem k Ježíšovi, osoba Mistra ale stojí nad slovem Písma. Četba textů teologicky a christologicky dává smysl jedině tehdy, má-li teolog hluboký osobní vztah k Ježíšovi. Teologie a christologie bez živé víry zkrátka a dobře nestojí tak říkajíc nohama na zemi.

Jak se rozvíjela christologická reflexe. První christologický model je patrný v Petrových kázáních v prvních kapitolách Skutků. Stojíme před **christologií vzkříšeného Pána**, který se zase vrátí (parusie). Jelikož noví učedníci neznali Ježíše před Velikonocemi, bylo třeba ve světle velikonoční víry vyprávět jeho příběh. Objevuje se tedy model: **Ponížený – Oslavený**; podle těla – podle ducha. Christologická reflexe jde tedy proti proudu času od Velikonoc k historickému Ježíšovi. Poslední model jde ještě více proti proudu času, když se podtrhuje Ježíšova osobní preexistence (srov. např. Jan 1,1-18). Model tří fází lze definovat následovně: **Preexistující – Ponížený – Oslavený**. Preexistence Logu stojí tudíž na konci procesu christologické reflexe a jasně vychází z kořene, jímž je velikonoční tajemství.

Krátkou zmínku zasluhují tak zvaná **evangelia Ježíšova dětství** (Mt 1-2; Lk 1-2), která patří k redakčně nejmladším vrstvám evangelií. I zde je pohled veden směrem od Velikonoc. Stojíme před tak zvaným smíšeným literárním druhem, v němž se prolíná teologický zájem s historickou skutečností. Snažit se historicky harmonizovat první dvě kapitoly Matoušova a Lukášova evangelia nedává dost dobře smysl. O historické realitě můžeme uvažovat u těch prvků, v nichž se obě zmíněná vyprávění shodují. Ostatní prvky mohou být spíše teologickou reflexí promítnutou do vyprávění, což byl tehdy běžný úzus.

¹ Pro další studium: srov. C. V. POSPÍŠIL, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, Kostelní Vydří – Praha: Karmel. nakl. – Krystal 2010, s. 57-93.

Původně evangelia začínala křtem v Jordánu, jak je to patrné v Markově evangeliu a svým způsobem i u Jana. V dané souvislosti hovoříme o tak zvaných tajemstvích **Ježíšova života** (*mysteria carnis Christi*). Jedná se o velké události Ježíšova života a charakteristiky jeho veřejného působení. V teologii platí, že všechna tato tajemství mají **význam zjevitelský a spásitelský**, což odpovídá Ježíšově roli proroka (zjevitele) a spasitele (osvoboditele). Intenzita tohoto významu postupně graduje a oba významy kulminují ve velikonočním tajemství, které je vrcholem zjevení a zároveň dovršením dramatu spásy. Dané tvrzení dává smysl, když se na celou záležitost podíváme jako na drama. Dávalo by smysl zkoumat Hamleta, kdybychom eliminovali poslední obraz, v němž celé drama kulminuje? Dává smysl zkoumat předvelikonočního Ježíše, a zároveň programově nebrat v potaz Velikonoce?

Jak je to s Ježíšovým příběhem? Tento tesař z Galileje najednou vystupuje na veřejnosti a káže radostnou zvěst, požaduje proměnu smýšlení, což je pravý obsah evangelijního obrácení. Vykládá Zákon jako ten, kdo má moc, a nikoli jako učenci a znalci Písem. Narušuje tak normální běh věcí, strhuje a zároveň irituje.

Zajímavé je, že po křtu Ježíš v evangeliích vůbec nehovoří o nějakém svém utrpení. Zdá se, že **první fáze jeho působení** je něco jako velkolepá nabídka milostivého léta. Pokud by lidé přijali prvotní Ježíšovu zvěst, zřejmě by se naše spása naplňovala tímto způsobem. Jenomže mocní Ježíše odmítají. Bude-li pokračovat tímto směrem, bude to mít za následek jeho násilné odstranění. Právě to se promítá do epizody proměnění na hoře, která otevírá **druhou fázi jeho veřejného působení**. Můžeme uvažovat o tom, že člověk Ježíš skutečně prožíval svůj příběh a nevěděl všechno dopředu. Nyní stál před zkouškou: pokračovat znamená jít v ústřety smrti, byla tu ale možnost uhnout. Druhou fází Ježíšova veřejného působení synoptická evangelia podávají jako dlouhou pouť směrem k Jeruzalému.

V předvečer vlastní smrti bylo Ježíšovi jasné, že mocní zvolili tu nejzrůdnější formu jeho odstranění, totiž hanebný kříž, což byla smrt pro vzbouřence a proklatce. Existovala ještě poněkud čestnější alternativa ukamenování. Římané sice nepřiznávali oficiálním židovským autoritám hrdelní právo. Když si ale občas někoho ukamenovali, bylo jim to tolerováno, jak je patrné ze smrti učedníka Štěpána, která je popsána v knize Skutků.

Ježíšovi muselo být jasné, že ukřižovaný Mesiáš vyznívá v lidské mysli jako nesmysl a totální protimluv. Pochopí to vůbec někdo? Hanba kříže padala i na Ježíšovo celoživotní dílo, které svým způsobem musel odevzdat do rukou svého Otce. Nebývá tak docela výjimkou, že pro člověka je jeho dílo vyšší hodnotou než vlastní biologický život. Byla to přetěžká zkouška. **Z christologického hlediska není tak důležité samo ukřižování, ale spíše Ježíšův naprosto svobodný postoj sebedarování, sebevydání. Podstatné je to, jaký význam tomu všemu on sám dal, a nikoli utrpení samotné.** Klasikové proto praví, že Ježíš nás nezachránil svým utrpením jako takovým, ale mnohem více svou poslušností vůči Otcovu přání, aby v této situaci svůj boj nevzdal, a svou láskou k Bohu i k nám.

Kříž určitě není nějakým Božím trestem, který by Ježíš snesl za nás. Ježíše totiž neukřižoval Otec, ale lidé. Ve světle Ježíšova příběhu lze říci asi toto: prvotní nabídka milostivého Božího léta z první fáze Ježíšova veřejného působení je jako podaná ruka ke smíru. Tato ruka se nezavře ani tehdy, je-li Boží posel ukřižován, a tak se zjevuje, že Boží láska je silnější než sebevětší lidský hřích.

Podle našeho skromného soudu byl Ježíš odstraněn nikoli proto, že byl Mesiáš, za něhož se sám nikdy neprohlásil, ale proto, že byl docela jiným Mesiášem, než jakého si lidé přáli. On byl Mesiášem, o něhož nikdo nestojí. Lidé si i dnes přejí Mesiáše, který jim zajistí spokojený život, takovým Mesiášem ale Ježíš rozhodně není.

Děsivé pohoršení kříže má ale jednu obrovskou výhodu, protože se jedná o **univerzální pohoršení**. Přijmout ukřižovaného Mesiáše je stejné pohoršení pro Žida, Řeka, Slovana i Araba, pro každého. Přijmout tuto všemohoucí bezmoc a bezmocnou všemohoucnost vyžaduje vyjít nad vlastní kulturu a proměnit smýšlení velmi radikálním způsobem. Před křížem Ježíše z Nazareta jsme si všichni rovni, nikdo není zvýhodněn nebo znevýhodněn svým jazykem a svou kulturou. Zároveň se před námi profiluje docela jiný obraz Boha, který je sice stvořitelem a Pánem světa, nicméně daroval tvorům svobodu, a tak za zlo, které se odehrává ve světě jako zneužití lidské svobody, nenese odpovědnost. Bůh jako stvořitel dává bytí a svobodu i těm, kdo křížují jeho jediného vtěleného Syna, aniž by si sám toto vyústění celého dramatu přál. Boží Syn nepřichází jako Ten, kdo nám zajistí spokojený život, nýbrž jako Ten, kdo je v onom utrpení s námi a jaksi zevnitř ho proměňuje v prostředek našeho naplnění, které vyústí v našem oslavení. A právě to je také spásonosné poselství a výzva Kristova kříže.

Na vysvětlenou lze dodat následující. Podle Frankla máme v životě hodnoty prožitkové, tvůrčí a postojové. Právě postojové hodnoty můžeme naplno uskutečňovat v tíživých situacích zkoušek. Postojové hodnoty mají zásadní význam pro realizaci naší osobnosti. Ježíšův kříž můžeme vnímat jako fascinující paradigma realizace postojových hodnot v hraničních situacích naší pozemské existence.